

Vanhustyön keskusliitto
Centralförbundet för de gamlas väl ry

IKÄÄNTYMISPOLIITTINEN OHJELMA

ÅLDERSPOLITISKT PROGRAM

60 vuotta hyvän vanhuuden puolesta – 60 år för en god ålderdom

Vanhuspolitiikasta ikäääntymispolitiikkaan

Vanhustyön keskusliiton vanhuspoliittinen ohjelma hyväksyttiin liiton täyttäessä 50 vuotta 22.4.1999. Kymmenessä vuodessa on tapahtunut paljon muutoksia, ja vanhuspolitiikka on siirretty ikääntymispolitiikkaan. Keskeiset periaatteet ovat kuitenkin pysyneet samoina.

Vanhustyön keskusliiton mukaan tärkeintä on

- ikäihmisten oikeus arvokkaaseen vanhuuteen sekä tasa-arvoiseen kohteluun ja osallistumiseen yhteiskunnassa, sekä
- ikäihmisten oikeus saada tarvitessaan riittävästi ja oikeanlaista apua, tukea ja hoitoa.

Vanhustyön keskusliitto pitää välttämättömänä kunnioittaa eettisiä periaatteita ja korkeaa moraalia kaikessa ikääntymiseen ja ikäihmisiin liittyvässä toiminnassa. Nämä seikat ovat jääneet liian vähälle niin keskustelussa kuin päätöksenteossa. Lähtökohtana tulee olla ihmisarvon kunnioittaminen sekä ihmisten tasapuolinen kuuleminen ja kohtelu iästä ja yhteiskunnallisesta asemasta riippumatta. Vain näin voidaan rakentaa ja turvata ihmisarvoinen elämä myös vanhuksille sekä sukupolvien välinen kunnioitus.

Hyvän ikääntymispolitiikan periaatteet

1. Iäkstä ihmistä ja hänen mielipiteitään sekä toiveitaan on aina kuultava. Hän ei ole omassa asiassaan sivullinen silloinkaan, kun käyttää kunnan järjestämiä palveluita. Vanhuksen todellisten tarpeiden ja toiveiden esille saamiseksi tarvitaan käytännön ratkaisuja, kuten asiantuntevaa palveluohjausta ja perusteellisesti toteutettuja palvelutarpeiden arviointeja.

2. Ikäihmisten yhdenvertaisen kohtelun takaamiseksi tarvitaan lakia vanhusten asemasta ja oikeudesta saada palveluita. Vanhusten oikeuksien toteutuminen ja tarpeiden tasapuolinen täyttäminen edellyttää nykyistä sitovampaa ohjeistusta. Säädöksissä tulee määritellä ikäihmisten oikeus saada palvelutarpeiden arvioinnissa todetut palvelut ja hoito. Lisäksi tulee määritellä vastuutahot. Paikallisen vaikuttamismahdollisuuden takaamiseksi tarvitaan lakia paikallisesta edustuksellisesta toimielimestä eli vanhusneuvostosta.

3. Kuntien ja kuntayhtymien ikääntymispoliittiset strategiat tulee laatia yhteistyössä paikallisten toimijoiden, kuten vanhusneuvostojen sekä järjestöjen ja seurakuntien kanssa. Strategioiden on oltava laaja-alaisia ja katettava sosiaali- ja terveystoimen ohella muita hallintokuntia. Niissä on otettava huomioon järjestöjen monipuolinen

toiminta ja niiden merkitys paikallisyhteisön vahvistajina sekä kansalaisten omaehtoisen toiminnan kanavana.

4. Ikäihmisten toimintakyvyn säilymistä on edistettävä eri tavoin ja kuntoutukseen sekä kuntoutumiseen on panostettava tehokkaasti kaikissa hoito- ja palveluyksiköissä. Jotta ikääntyneiden omat voimavarat pysyvät käytössä, tarvitaan monipuolista ehkäisevää toimintaa. Tätä tulee toteuttaa kunnan kaikkien hallintokuntien, kuten liikunta-, kulttuuri-, sosiaali- ja terveystoimen sekä rakentamisen ja kaavoituksen yhteistyönä. Yhteistyösä tulee huomioida myös paikalliset järjestöt.

5. Apua, hoitoa ja kuntoutusta on annettava akuuteissa ja vakavissa tilanteissa välittömästi. Palvelutarvearvioinneissa on määriteltävä tarpeen kiireellisyys ja toteutettava toimenpiteet sen mukaan. Yhteistyö eri palveluntuottajien, omaisten ja muiden tukitahojen kesken vaatii parantamista, jotta palvelut toteutuvat katkoitta. Erityisen tärkeää tämä on sairaan tai esimerkiksi leikkauksessa olleen vanhuksen siirtyessä hoito- tai asuinpaikasta toiseen.

6. Elinympäristön, asuntojen ja palveluiden suunnittelussa on otettava huomioon väestön ikääntymisestä aiheutuvat tarpeet. Ikäihmiset ovat merkittävä kuluttajaryhmä kaupallisten ja julkisten palveluiden käyttäjinä ja ostajina.

7. Vanhusten kotihoidon saatavuus on turvattava. Laitoshoitoa ja tehostettua palveluasumista ei tule vähentää, ellei

samalla järjestetä riittäviä kotihoidon palveluita.

Aatteellisuus ja arkityö yhdistyvät Vanhustyön keskusliiton toiminnassa

Vanhustyön keskusliiton ja sen jäsenyhteisöjen perustamisen ja toiminnan voimana on aatteellisuuden yhdistäminen käytännön työhön. Keskeistä on eri tavoin edistää ikääntyvien ja vanhusten hyvinvointia, turvallisuutta, arvokasta vanhuudenaikaa ja mahdollisimman täysipainoista elämää. Tämä toteutuu vanhustyön ammattilaisten, omaisten sekä vapaaehtoisten voimin. Keskusliiton työssä korostuvat seuraavat alueet:

Vanhuksen kuuleminen ja hänen näkemystensä kunnioittaminen

Niin kauan kuin iäkäs ihminen on voimissaan, hän pystyy hoitamaan omat asiansa ja pitämään puoliaan. Tilanne kuitenkin muuttuu jos ja kun voimat vähentyvät. Sairas, hauras, ehkä myös heikossa taloudellisessa asemassa oleva vanhus tarvitsee ”äänensä vahvistajan”. Tuki voi toteutua vain tuntemalla vanhuksen arjen, kuuntelemalla hänen sanottavaansa ja kertomalla kuulemastaan erilaisille asiantuntijoille ja päättäjille. Apua ja hoitoa tarjottaessa on jatkuvasti huomioitava vanhuksen oma tahto.

Edunvalvonta ja vaikuttaminen

Edunvalvonta ja vaikuttaminen on monitasoista ja monitahoista. Sitä on yksittäisen vanhuksen elämäntilanteen korjaaminen ja avun järjestäminen. Sitä on myös vahva panostaminen valtakunnan tasolla lakien valmisteluun ja viranomaisten ohjeistuksiin, jota Vanhustyön keskusliitto on vuosikymmenten ajan toteuttanut menestyksekkäästi. Paikallisesti keskusliiton monet jäsenyhteisöt sekä vanhus- ja eläkeläisneuvostot tekevät samaa työtä. Järjestöjen yhteistyö on voimaa niin kunnassa kuin valtakunnassa vaikuttaessa päätöksentekoon ja palveluiden järjestämiseen.

Asiantuntijuus, kouluttaminen ja viestiminen

Luotettava toiminta ja vakuuttava vaikuttaminen voi toteutua vain asiantuntijuuden kautta. Järjestön asiantuntijuus on parhaimmillaan syvää perehtyneisyyttä oman alansa asioihin ja vanhusten arkiseen elämään. Koulutus ja asioiden viestiminen vievät eteenpäin osaamista, joka perustuu toimiviksi todettuihin työmuotoihin. Vanhustyön keskusliitto toteuttaa tätä tiedottamalla aktiivisesti uusimmista kehittämishankkeistaan ja julkaisemalla Vanhustyö-lehteä käytännön työn tueksi.

Toimintamallien kehittäminen ja tutkimus

Vanhustyössä tarvitaan hyviä käytännön toimintatapoja. Tarvitaan myös

näyttöä toiminnan vaikuttavuudesta. Vanhustyön keskusliitto jäsenyhteisöineen on vanhustyön osaamiskeskus, joka kehittää, tutkii ja levittää tietoaan ja kokemustaan niin julkisen sektorin kuin järjestöjen ja alan yritysten käyttöön.

Vapaaehtois- ja vertais-toiminnan organisoiminen

Vapaaehtoisuudessa on voimaa. Vapaaehtoisuus on halua toimia yhdessä ihmisten kanssa heidän voimiaan tukien ja kannustaen. Järjestötoiminnan kovana ja samalla pehmeänä ytimenä tulee aina olemaan vapaaehtoisuus eri muodoissaan. Myös vertaisten – samoja asioita kokeneiden ja ongelmistaan selviytyneiden – antama tuki on tärkeää. Jotta vertaistoiminta ja vapaaehtoistyö voivat toteutua hyvin, tarvitaan siihen jonkin taustaorganisaation tukea.

Palveluita monin muotoin

Järjestöjen palvelut voivat olla puhtaasti järjestön omista lähtökohdista toteutettavaa jäsenille tarkoitettua toimintaa. Laajaa on myös maksullinen palvelutarjonta, jota toteutetaan joko kunnille tai muille tahoille myytävien ostopalveluin tai yksityisille asiakkaille myytävänä palveluina. Yleishyödyllinen toiminta erottautuu yhä selvemmin maksullisista palveluista. Järjestöt myös palveluita tuottavien yritysten omistajina toteuttavat vahvasti omista arvoistaan lähtevää omistajaohjausta.

Tietoa järjestöjen palvelutuotannosta

Vanhustyötä tekevät järjestöt tuottavat merkittävän osan maamme vanhuspalveluista. Vuonna 2007 järjestöt ylläpitivät toimipaikkoja mm. seuraavasti:

Palvelutaloja ja ryhmäkoteja	614 kpl
Laitoshoidon toimipaikkoja	33 kpl
Kodinhoitoapua	95 kpl

Järjestöjen ylläpitämissä toimipaikoissa oli vanhusasiakkaita seuraavasti:

Asumispalveluyksiköt, joissa ei ole ympärivuorokautista hoitoa	2 542 asiakasta
Asumispalveluyksiköt, joissa ympärivuorokautinen hoito	11 611 asiakasta
Vanhainkodit	2 031 asiakasta
Järjestöjen tuottama kotipalvelu	10 252 asiakasta

Lähde: Yksityinen palvelutuotanto sosiaali- ja terveydenhuollossa. Suomen Virallinen Tilasto, Sosiaaliturva. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki, 2009.

Tilastotietoja Vanhustyön keskusliiton ja sen jäsenyhteisöjen toiminnasta

- Vanhustyön keskusliittoon kuului vuoden 2009 alussa 344 jäsentä, joista 19 on valtakunnallisia keskusjärjestöjä tai muita valtakunnallisesti toimivia yhteisöjä. Lisäksi keskusliitolla on 20 kannattajajäsentä, joista 17 on yksityisiä henkilöitä ja kolme erilaisia yhteisöjä.

Keskusliiton jäsenyhteisöjen toimintaa

- 191 tuottaa palveluasumista ikääntyneille. Lukuun on otettu mukaan myös ns. kevyempää palveluasumista tuottavat jäsenyhteisöt.
- 130 jäsenyhteisöä tuottaa tehostetua palveluasumista ikääntyneille
- 27 jäsenyhteisöä ylläpitää ikääntyneiden hoitolaitosta
- 49 jäsenyhteisöä tuottaa kodinhoito- palveluita ikääntyneille

Tiedot perustuvat vuonna 2008 toteutettuun jäsenkyselyyn sekä keväällä 2009 tehtyyn tietojen päivitykseen.

Väestöennuste	2010	2015	2020	2025
65–74 -vuotiaita	507 325	649 136	720 478	686 060
75–84 -vuotiaita	320 677	342 491	401 847	530 657
85 –	112 736	137 910	153 711	177 455

Lähde: Tilastokeskus 2007

Från äldrepolitik till ålderspolitik

Centralförbundet för de gamlas väl godkände sitt äldrepolitiska program den 22.4.1999 då förbundet fyllde 50 år. Under de tio åren som gått har det skett många förändringar, äldrepolitik har blivit ålderspolitik. De centrala principerna har emellertid förblivit de samma.

Enligt Centralförbundet för de gamlas väl är det viktigaste

- de äldres rätt till en värdig ålderdom, till en rättvis behandling och till delaktighet i samhället
- de äldres rätt att vid behov få tillräcklig och rätt sorts hjälp, stöd och vård.

Centralförbundet anser det vara nödvändigt att de etiska principerna och verksamhetens höga moral beaktas i all verksamhet då det gäller åldrandet eller äldre människor. Dessa frågor har allt för litet beaktats både i diskussioner och i beslut. Utgångspunkten skall vara högaktning av människovärdet och jämlikt hörande och behandling, oberoende av ålder och samhällsställning. Endast på detta sätt kan vi bygga upp och garantera ett människovärdigt liv också åt de äldre samt respekt generationerna emellan.

Principer för en god ålderspolitik

1. Man måste alltid lyssna till den äldres åsikter och önskemål. Hon är inte en utomstående då det gäller hennes egna angelägenheter, inte ens när hon använder kommunens tjänster. Det behövs praktiska lösningar för att få fram den äldres verkliga behov och önskemål, t.ex. yrkesskicklig servicehandledning och en grundligt gjord bedömning av vårdbehovet.

2. För att den äldre skall garanteras en rättvis behandling behövs en lag om de äldres ställning och rättighet att få tjänster. För att de äldres rätt skall förverkligas och deras behov uppfyllas jämlikt, behövs mera bindande föreskrifter. I stadgar skall de äldres rätt till den vård och tjänster som konstaterats vid utvärderingen av vårdbehovet bestämmas. Dessutom skall ansvarsområdena definieras. För att de regionala påverkningsmöjligheterna skall garanteras, behövs en lag om ett regionalt representativt organ, dvs. äldreåd.

3. Kommunernas och kommunsammanslutningarnas ålderspolitiska strategier skall göras upp i samarbete med de regionala aktörerna, som äldreåd, organisationer och församlingar. Strategierna skall vara vitt omfattande och skall, förutom social- och hälsovården, innefatta också andra förvaltningsområden. I dem skall man beakta orga-

nisationernas mångsidiga verksamhet och dess betydelse för att stärka lokalsamhället. Organisationerna skall beaktas som en kanal för medborgarnas frivilliga engagemang.

4. Bevarandet av de äldres handlingsförmåga skall på olika sätt befrämjas och i alla vård- och serviceenheter skall det effektivt satsas på habilitering och rehabilitering. Det behövs en mångsidig förebyggande verksamhet för att de äldres egna krafter skall upprätthållas. Denna verksamhet skall förverkligas inom alla förvaltningsområden, såsom idrott, kultur, social- och hälsovård liksom också vid byggnads- och planeringsverksamhet. I samarbetet skall också de lokala organisationerna beaktas.

5. Vid akuta och allvarliga situationer skall hjälp, vård och rehabilitering ges omedelbart. Vid bedömningen av servicebehovet bör man bedöma hur brådskande behovet är och genomföra åtgärderna enligt detta. Samarbetet mellan de olika producenterna av tjänster, de anhöriga och andra behöver förbättras för att servicen skall fungera utan avbrott. Detta är speciellt viktigt då en sjuk äldre eller en som just blivit opererad flyttas från en vård- eller boendeplats till en annan.

6. Vid planering av boendemiljö, bostäder och service är det viktigt att beakta de behov som befolkningens åldrande medför. De äldre är en betydande konsumentgrupp vid användning och köp av både kommersiella och offentliga tjänster.

7. Tillgången på hemvård för de äldre bör garanteras. Institutionsvården och det förstärkta serviceboendet får inte minskas om inte samtidigt tillräcklig hemvårdsservice kan ordnas.

Idealism och vardagsarbete förenas i Centralförbundets verksamhet

Att förena idealism med praktiskt arbete var grunden för grundande av Centralförbundet för de gamlas väl och dess medlemsorganisationer, och är fortfarande styrkan i denna verksamhet. Det centrala är att på olika sätt befrämja de åldrandes och de gamlas välfärd och trygghet, en värdefull ålderdom och ett så fullödigt liv som möjligt. Detta kan förverkligas med de professionella inom äldreomsorgen, de anhöriga samt med frivilligas gemensamma krafter.

Att lyssna på den äldre och respektera dennes åsikter

Så länge den åldrande människan har sina krafter i behåll, kan hon själv sköta sina angelägenheter och föra sin talan. Situationen förändras emellertid om och när krafterna börjar svika. En gammal människa som är sjuk, skör och kanske också har det ekonomiskt besvärligt behöver någon som "röstförstärkare". Stödet kan bara förverkligas om man känner dennes vardag väl, genom att lyssna på vad hon har att säga och sedan berätta detta vidare åt olika experter och beslutsfattare. Då man erbjuder hjälp och vård måste man alltid komma ihåg den gamlas egen vilja.

Intressebevakning och påverkan

Intressebevakning och påverkan sker på många olika plan och på många olika sätt, t.ex. genom att förbättra den enskilda gamla människans levnadsvillkor och ordna hjälp, samt genom att på det nationella planet starkt satsa på beredningen av lagar och myndigheters rekommendationer. Detta har centralförbundet under flera årtionden framgångsrikt gjort. Centralförbundets många medlemsorganisationer gör samma arbete på det lokala planet. Organisationernas samverkan är en kraft både kommunalt och nationellt då de påverkar beslut och ordnandet av service.

Sakkunskap, utbildning och kommunikation

En tillförlitlig verksamhet och en övertygande påverkan kan uppnås bara genom sakkunskap. Som bäst är organisationens sakkunskap en inträngande kännedom om det egna fackområdet och om de äldres vardagssituation. Utbildning och kommunikation ökar den praktiska kunskapen som grundar sig på arbetsformer som konstaterats fungera. Centralförbundet förverkligar detta genom att aktivt informera om sina senaste utvecklingsprojekt och genom att publicera tidskriften, Vanhustyö Seniorarbete, som ett stöd för det praktiska arbetet.

Utvecklandet av verksamhetsmodeller samt forskning

I arbetet för de äldre behövs goda praktiska verksamhetsformer. Det behövs också belägg på verksamhetens verknings effekt. Centralförbundet tillsammans med sina medlemsorganisationer är ett kunskapscenter då det gäller äldreomsorg och utvecklar, forskar och sprider sin kunskap och sina erfarenheter till både den offentliga sektorns, organisationernas och branschföretagens användning.

Frivilligverksamhetens och kamratstödet organisering

Frivilligverksamheten är en kraft, det är en vilja att arbeta tillsammans med människor och stöda och uppmuntra dem. I organisationernas arbete kommer frivilligheten i olika former alltid att vara den mjuka och den hårda kärnan i verksamheten. Också kamratstödet är viktigt. Det är det man får av människor som upplevt samma saker och haft samma problem, och som klarat dem. För att kamratverksamheten och frivilligverksamheten skall förverkligas på ett bra sätt behövs stödet av en organisation.

Service på många olika sätt

Den service organisationerna ger kan vara något som utgår från organisationens förutsättningar och som riktar sig till medlemmarna. Omfattande är också det avgiftsbelagda serviceutbudet som erbjuds som köptjänster åt kommuner, andra aktörer eller privata kunder. Den

allmännyttiga verksamheten skiljer sig allt klarare från den avgiftsbelagda servicen. Organisationerna som äger företag som erbjuder tjänster förverkligar en stark ägarstyrning som grundar sig på organisationens värderingar.

Uppgifter om organisationernas serviceproduktion

Äldreomsorgsorganisationerna producerar en anmärkningsvärd del av vårt lands äldretjänster. År 2007 upprätthöll organisationerna bland annat följande:

Servicehus och grupphem	614 st
Institutionsvård, verksamhetsställen	33 st
Hemvårdshjälp	95 st

Verksamhetsställen som organisationerna upprätthöll hade äldre som klienter enligt följande:

Enheter för boende-service som inte har dygnet runt vård	2 542 klienter
Enheter för boende-service som har dygnet runt vård	11 611 klienter
Ålderdomshem	2 031 klienter
Av organisationer producerad hemtjänst	10 252 klienter

Källa: Privat serviceproduktion inom social- och hälsovården. Finlands Officiella Statistik, Socialskydd, Helsingfors: Institutet för hälsa och välfärd. Helsingfors, 2009

Statistik över verksamhet i Centralförbundet för de gamlas väl och dess medlemssamfund

- I början av år 2009 hade Centralförbundet för de gamlas väl 344 medlemmar, av vilka 19 är riksomfattande centralorganisationer eller andra samfund med riksomfattande verksamhet. Centralförbundet har dessutom 20 stödande medlemmar av vilka sju är privata personer och tre olika slags samfund.

Centralförbundets medlemssamfund

- 191 medlemssamfund producerar boendeservice för äldre. I siffran ingår också medlemssamfund som producerar s.k. lättare boendeservice
- 130 medlemssamfund producerar effektiverat serviceboende för äldre
- 27 medlemssamfund upprätthåller en institution för vård av äldre
- 49 medlemssamfund producerar hemtjänstservice för äldre

Uppgifterna baserar sig på en medlemssenkät år 2008 samt på våren 2009 gjord uppdatering av uppgifterna (bl.a. medlemssamfundens hemsidor).

Befolkningsprognos	2010	2015	2020	2025
65–74 -åringar	507 325	649 136	720 478	686 060
75–84 -åringar	320 677	342 491	401 847	530 657
85 –	112 736	137 910	153 711	177 455

Källa: Statistikcentralen 2007

Vanhustyön keskusliitto on aktiivinen mielipidejohtaja, joka edistää monipuolisesti ikäihmisten hyvinvointia ja toimii vanhustyön järjestöjen edunvalvojana.

Centralförbundet för de gamlas väl är en aktiv opinionsbildare som mångsidigt främjar de äldres välbefinnande och fungerar som bevakare av äldreomsorgsorganisationernas intressen.

Vanhustyön keskusliitto

Centralförbundet för de gamlas väl ry

Malmin kauppatie 26, 00700 HELSINKI

Puh./tlf 09 3508 600

Faksi/fax 09 3508 6010

info@vtkl.fi

etunimi.sukunimi@vtkl.fi

förnamn.släktnamn@vtkl.fi

www.vtkl.fi